

מהנעשה במכון איילון

פברואר 2026

טקס השקת בול שלמה הלל
צילום: גלית אמנו

בנו, כלתו ונכדתו של שלמה הלל
צילום: גלית רוסיאנסקי

לכל ידידנו,
חודש פברואר הקצר עבר כל כך מהר, בחודש זה ביקרו במכון
איילון 1935 מבקרים.

חברת HP אינדיגו ערכה כנס עובדים באום הכנסים שלנו,
מערך הסייר קיימו את מפגש האחרון של קורס הביומטריה,
חברת קמהדע ערכה גם היא מפגש עובדים באולם הכנסים שלנו.

המועצה לשימור אתרים בשיתוף עם רשות הדואר השיקו את בול
שלמה הלל. בטקס מרגש השתתפו השופט בדימוס פרופ' אליקים
רובינשטיין - נשיא המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, ניב
ויזל - מנכ"ל המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל ועמרי שלמון
- המנכ"ל היוצא, איתן אוחיון - מנהל חטיבת הקמעונאות ומ"מ
מנכ"ל דואר ישראל, רני אורן, ועו"ד ארי הלל - בנו של שלמה הלל
ומשפחתו.

וזו לא הפעם הראשונה, לפני 13 שנה בחודש פברואר 2013,
השירות הבולאי החליט להנפיק בול על תעש. הקשר שלנו עם
תעש ידוע - הרי מכון איילון הפך לסמל תעש בתקופת טרום מדינה
"תעש במחתרת". השירות הבולאי חיפש תמונה של עובדי המכון
מאותה תקופה וקיבל תמונה של חברות מעגן מיכאל אשר עבדו
במכון. אך התמונה לא הייתה מספיק צנועה בעיניהם ובקשו
תמונה אחרת. היתר היסטוריה. על ההיסטוריה שקמה לאחר מכאן
תקראו בעיתונים.

בעיתון הארץ פורסמה כתבה על מכון איילון, שווה לקרוא:
<http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1928454>

בידידות
רני אורן וצוות מכון איילון

חידת החודש

כמה זמן לקח לעובדי המפעל לרדת למפעל?

א. 3 דקות

ב. 10 דקות

ג. 5 דקות

ד. 2.5 דקות

תשמעו סיפור – חמ"ד בגבעת הקיבוצים. מתוך חוברת מכון איילון

בראשית 1950 עבר בסיס חמ"ד מ"מכון זיו" (ויצמן) לגבעת הקיבוצים. על המעבר לגבעת הקיבוצים מספר אלישיב שחם ממפקדי היחידה:

"חמ"ד ג' נכנסה לגבעת הקיבוצים באפריל 1950. היחידה הוקמה קודם לכן באמצע שנת 1948 בהוראת דוד בן גוריון, לצורך מיפוי גיאולוגי ומינרולוגי של הנגב.

למפקד היחידה התמנה פרופ' ישראל דוסטרובסקי ועם היחידה נמנו פרופ' יעקב בן חור מהאוניברסיטה העברית בירושלים, ופרופ' עקיבא פרומן מהטכניון בחיפה, אליהם הצטרפו סטודנטים לגיאולוגיה, זואולוגיה ובוטניקה. בספורים שנערכו בנגב, נחקרו כל נושאי מדעי הטבע. במעבדות המכון נחקרו דוגמאות האבן השונות ונמצאו מינרלים שונים שהמשיכו להיחקר על ידי היחידה באופן מדוקדק יותר."

המבנה התת קרקעי של מכון איילון היה ידוע למספר מצומצם של אנשים, נשמר בסוד ושימש את היחידה לצרכים מיוחדים.

הספורים בנגב נמשכו עד אמצע 1953. בסיוע חמ"ד הוקמה חברת "מחצבי ישראל" ויחד איתם החלו בפיתוח מכרות תמנע ומפעל הפוספטים באורון.

היום, לעולים מכיוון מסילת הברזל לגבעה נכונה הפתעה בדמות *גושי אספלט על מצע כורכר חולי – תעלומה גיאולוגית למי שאינו מכיר את הסיפור.

ב – 1952 הפך חיל המדע (חמ"ד) לאגף מחקר ותיכון – אמ"ת במשרד הביטחון. מטרת השינוי לא הייתה ארגונית בלבד – חמ"ד הוסב לגוף אזרחי שתפקידו הורחב לכלל נושאי המחקר והפיתוח הביטחוניים, במסגרתו החלו בתכנון ארוך טווח, הכשרת סגל מקצועי מדעי והקמת מתקנים וציוד מתאימים.

גבעת הקיבוצים המשיכה להוות את אחד מהבסיסים העיקריים.

כמנהל אמ"ת מונה מוניה מרדור שהיה מבכירי העוסקים ברכש ממקורות הצבא הבריטי בארץ, ובהמשך אף ניהל ותיאם את פעולות הרכש באירופה. כסגנו מינה את שלהבת פריאר. בכל אותה עת המשיך פרופ' ארנסט ברגמן לכהן כמנהל המדעי של האגף. היחידה הצבעית "חמ"ד ג'", לימים מכון 4, המשיכה לפעול בגבעת הקיבוצים בנושא מחקר והפקת אורניום מפוספטים אשר התגלו בנגב, ציודה הצבאי של היחידה הועבר לרשות רפא"ל – רשות פיתוח אמצעי לחימה עם הקמתה ב – 1958.

בגבעה המשיכה לפעול המנהלת להקמת הכור האטומי ליד פלמחים, ועם הקמתו של הכור עברו אנשיה ב – 1960 למרכז הגרעיני שנקרא מרכז גרעיני שורק.

גבעת הקיבוצים ננטשה, ושטחה, שהפך לרכוש מכון וייצמן, המתין לדייריו החדשים שלא אחרו להגיע.

תשובה לשאלת חודש קודם: 45 אנשים ירדו לעבוד במפעל בכל יום

יודעים את התשובה לשאלת החודש החדשה?

היכנסו לדף הפייסבוק של מוזיאון מכון איילון וענו

